

ของนักเรียนมาใช้และการถาม ซึ่งมักใช้ภาษา
 ทำทางประกอบหรือเป็นส่วนสำคัญ) บรรยา
 กาศในห้องเรียนจะตื่นตัวและสนับสนุนให้เด็ก
 ใช้ความคิดถ้าครูให้ความสนใจกับการใช้อธิ
 พลทางอ้อมให้มากแทนที่จะผูกขาดการพูดไว้
 แต่ผู้เดียว แต่การวิจัยพฤติกรรมทางวาจาใน
 ชั่วโมงสังคมศึกษาระดับประถมศึกษาตอนต้น
 ของกรมวิชาการพบว่า ครูใช้อธิพลทางตรง
 มากกว่าทางอ้อมถึงสองเท่า และยังใช้เวลาพูด
 ถึงร้อยละ ๖๗ ของเวลาทั้งหมด (เทียบกับร้อย
 ละ ๑๙ ของนักเรียน) แม้ว่าวิชานี้ น่าจะเปิด
 โอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นได้มาก ดร.
 สุมิตรจึงสรุปไว้ว่า ความมุ่งหมายทางการศึก
 ษาและความต้องการประชาธิปไตยเรียกร้องให้
 นักเรียนรู้จักแสดงความคิดเห็น... แต่
 ในทางปฏิบัติจริงแล้ว การปฏิบัติเพื่อส่งเสริม
 ความคิดสร้างสรรค์มีน้อยมาก ครูไทยเราน่า
 จะ... ใช้ภาษาพูดให้น้อยลง (น. ๒๕๖)

เป็นที่น่าเสียดายว่าในขณะที่ประเทศ
 เพื่อนบ้านของเราอย่าง สิงคโปร์ มาเลเซีย ให้
 ความสนใจในเรื่องภาษาทำทางเป็นอย่างมาก
 วงวิชาการเมืองไทยกลับไม่ให้ความสนใจติด
 ตามเรื่องนี้กันสักเท่าไร ทั้งๆ ที่การศึกษาพบ
 ว่า แม้เรามักจะคิดว่าการสื่อสารนั้นอาศัยภาษา
 พูดเป็นหลักแต่ที่จริงแล้วในชีวิตประจำวันนั้น
 เราสื่อสารโดยใช้ภาษาทำทางถึง ๗ ส่วน และ

ใช้ภาษาพูดเพียง ๓ ส่วนเท่านั้น การอธิบาย
 โดยใช้ตัวอย่างประกอบตลอดเวลาและประยุกต์
 เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ กัน (ในวงการจิต
 แพทย์ ครอบครัว การเป็นผู้นำ ฯลฯ) ช่วยให้
 เห็นภาพพจน์และช่องทางที่จะนำหลักทฤษฎีที่
 เรียนรู้มาไปประยุกต์เข้ากับชีวิตประจำวันได้
 ผลงานของดร. สุมิตรซึ่งผ่านการค้นคว้ามาอย่าง
 กว้างขวางจึงเป็นการบุกเบิกวงวิชาการที่มีคุณ
 ค่านอกเหนือไปจากความสามารถในการเขียนที่
 ถึงจุดให้ผู้อื่นเกิดความสนใจที่จะสังเกต ศึกษา
 และติดตามหาความหมายภาษาทำทาง เพื่อ
 ให้เข้าใจพฤติกรรมการแสดงออกทั้งของตน
 เองและผู้อื่นได้ดีขึ้น

อุทอง ประศาสน์วินิจฉัย

แนวความคิดใหม่ทางการศึกษา
 วิทยากร เชียงกุล สำนักพิมพ์ พี.พี.
 ๒๒๔ หน้า ราคา ๒๒ บาท พ.ศ. ๒๕๒๑

หนังสือเล่มนี้เป็นการรวบรวมบทความ
 สั้นๆ ที่ผู้เขียนแปลจากข้อเขียนของชาวต่างประ
 เทศ ซึ่งตีพิมพ์ลงในวารสารวิทยาสารและศูนย์
 ศึกษาในระหว่างช่วงปี พ.ศ. ๒๕๑๕-๒๕๑๖
 นับตั้งแต่วันนั้นมาจนถึงวันนี้ ล่วงเลยมาเป็น
 เวลาประมาณ ๕-๖ ปีแล้ว แต่ความคิดเห็นที่
 เกี่ยวกับแนวความคิดใหม่ทางการศึกษาก็ยังดู
 ใหม่เอี่ยมอยู่สำหรับการศึกษาในบ้านเรา อัน

๒๒๖

มาจากว่ายังไม่มีใครได้เข้าไปแตะต้องหรือทำการเปลี่ยนแปลงแก้ไขอะไรมากนัก

แนวคิดใหม่ในหนังสือเล่มนี้จัดแบ่งได้เป็น ๒ ส่วน ส่วนแรกคือความใหม่ในแนวความคิดต่างๆ ไป เริ่มตั้งแต่การเริ่มตามกันใหม่เลยว่า ที่เรียกว่าผู้มีการศึกษานั้นเป็นอย่างไรกันแน่ จริงหรือที่โรงเรียนเท่านั้นที่จะสามารถให้การศึกษาแก่นมนุษย์ได้ การพัฒนาประเทศทำได้ด้วยการเพิ่มการศึกษาให้แก่ประชาชนหรือ และอื่นๆ ในส่วนที่สองก็เป็นแนวคิดใหม่ๆ ทางการศึกษาจากต่างประเทศ ซึ่งสื่อให้เห็นถึงความพยายามของนานาประเทศที่มีการเคลื่อนไหวปรับปรุงไปสู่การศึกษาที่ดีกว่าปัจจุบัน

ใน ๕ บทความแรกของหนังสือเล่มนี้เป็น การพยายามมองดูมุมมองของการศึกษาในโลกเสรีนิยมปัจจุบันเพื่อจะมองให้ผ่านทะลุโคม หน้าที่ผัดหน้าทาแบ่งเอาไว้ คำถามที่ชี้ความเป็นความตายของการศึกษาก็คือ ทุกวันนี้ โรงเรียน ได้ทำหน้าที่ตามที่สังคมได้มอบหมาย มาให้อย่างถูกต้องหรือไม่ หรือว่ากำลังทำอย่าง ปากว่าตาขยิบ การจะตอบคำถามนี้ให้ลึกซึ้ง ถึงแก่นได้ ก็ต้องเริ่มดูมาตั้งแต่จุดกำเนิดของการศึกษา เป้าหมายของการศึกษานั้นเกิดมาเพื่อรับใช้ผลประโยชน์ทางด้านการเมืองโดยแท้ เพราะการศึกษาได้รับการสถาปนาให้เป็น

สถาบันขึ้นมากก็เพื่อสร้างคนมาพัฒนาประเทศชาติให้เป็นปึกแผ่น และยังคงได้ทำหน้าที่นี้อย่างต่อเนื่องและซื่อสัตย์ ดังนั้นการดูระบบการศึกษาจึงต้องดูระบบการเมืองควบคู่ไปด้วย ในสังคมที่มีความชั่วร้าย มีการเอารัดเอาเปรียบกัน โรงเรียนจะทำหน้าที่เป็นผ้าคลุม ความอปลักษณ์เหล่านี้เอาไว้อย่างมิดชิด ลองดูสิว่าในหมู่พวกเราเคยมีใครได้เรียนความเลวร้ายของสังคมมาจากโรงเรียนกันบ้างหรือ

การทำหน้าที่เป็นข้าทาสที่จงรักภักดีต่อสังคมนั่นเอง ที่ทำให้เด็กคนจนได้มารับรู้อิทธิทธิของชนกลุ่มน้อย มายอมรับความยากจน และยอมรับสภาพที่ตนเองไร้ความหมายทางการเมืองจากสถานที่ที่เรียกกันว่า "โรงเรียน" นี้เอง ในทางตรงกันข้ามโรงเรียนไม่มีประสิทธิภาพเลยสำหรับคนจน เพราะสิ่งที่คนจนได้เรียน ไปจาก โรงเรียนนั้น ไม่ได้สอดคล้องและนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้เลย หากใครได้อ่านหนังสือชื่อ "ผีเสื้อและดอกไม้" ก็จะเห็นสภาพนี้ได้อย่างชัดเจน พิจารณาในแง่นี้แล้ว การศึกษาในรูปแบบที่ไม่เป็นสถาบันของคนสมัยโบราณที่มีลักษณะ ปู่สอนพ่อ พ่อสอนลูก จะมีคุณค่าเหนือกว่าที่โรงเรียนสมัยใหม่หยิบยื่นให้แก่เด็กคนจนมากนัก

หันไปมองในด้านหนึ่งคือในเชิงเศรษฐศาสตร์ แนวความคิดทั่วไปที่พอจะสรุปได้ก็

คือ สำหรับประเทศที่ยากจนแล้ว การลงทุนทางการศึกษานับว่าเป็นการลงทุนที่สูญเปล่า แนวความคิดเรื่องการยกระดับการศึกษาของประชาชนให้สูงขึ้นจะช่วยให้ประเทศพัฒนาไปอย่างรวดเร็วก็เป็นเรื่องจอมปลอม เพราะเมื่อประเทศยากจนและด้อยพัฒนากำลังทุ่มเทงบประมาณทางการศึกษาเป็นจำนวนเพิ่มมากขึ้นทุกทีนั้น ผลเพิ่มที่เห็นได้ชัดเจนเพียงอย่างเดียวก็คือ บริษัทขายอุปกรณ์ทางการศึกษาในประเทศตะวันตกได้ทวีตัวเงินในบัญชีรายรับมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัดเช่นกัน ส่วนในประเทศที่ยากจนนั้นแล้ว แม้จะมีโรงเรียนมากขึ้น แต่การเรียนรู้อาจน้อยลงทุกที จำนวนนักศึกษาที่จบออกมาจากโรงเรียนช่วยเพิ่มตัวเลขคนว่างงานที่มีการศึกษาให้สูงพรวดพราดขึ้น และช่วยให้คนที่ได้รับการศึกษาในระดับสูงขาดความเป็นมนุษย์มากขึ้น H. My Int กล่าวไว้อย่างถูกต้องทีเดียวในบทความเรื่อง "การเพิ่มการลงทุนการศึกษาไม่ได้ช่วยให้ประเทศพัฒนาเสมอไป" ว่าถึงนั้นเหตุผลที่บางทีชาวนาในประเทศด้อยพัฒนาลงเลที่จะใช้วิธีการใหม่ๆ จึงอาจไม่ได้อยู่ที่ "ความเป็นหัวเก่า" ชอบต่อต้านการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของพวกเขา แต่อาจเป็นเพียงเพราะว่า วิธีการใหม่ๆ เหล่านั้นไม่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น หรือไม่ก็เป็นเพราะว่าเงื่อนไขทางเศรษฐกิจที่เป็นอยู่

รวมทั้งระบบการถือครองที่ดิน การจัดการเกี่ยวกับสินเชื่อและการตลาด ไม่ช่วยให้เกิดแรงจูงใจพอที่จะทำให้เขาหันไปใช้วิธีการใหม่ๆ ก็ได้ (หน้า ๓๑) ดังนั้น หากมีการทุ่มเทจัดการศึกษาให้แก่ลูกหลานชาวนาอย่างที่กำลังทำกันอยู่ในปัจจุบัน ก็เป็นการเกาที่ไม่ถูกต้องที่กันกันอยู่ร่ำไป

อีกประเด็นหนึ่งซึ่งควรจะเป็นหน้าที่อันสำคัญยิ่งยวดของการศึกษา แต่ทว่าการศึกษาในปัจจุบันได้ละเลยไปอยู่เสมอ คือการศึกษาที่ทำหน้าที่พัฒนาจิตใจคน "มนุษย์ปัจจุบันได้กลายเป็นยักษ์ทางเทคโนโลยี แต่ยังคงเป็นคนแคระทางด้านจิตใจและวิญญาณอยู่" ดังนั้น หน้าที่ของการศึกษาคือการก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางด้านทัศนคติจิตใจ อัลเบิร์ต ไอนสไตน์ นักวิทยาศาสตร์เคยกล่าวไว้ว่า "ไม่ใช่ลูกกระเบิดปรมาณูหรือที่เป็นปัญหา แต่หัวใจคนต่างหากที่เป็นปัญหา ถ้าหากต้องการให้มนุษยชาติอยู่รอดต่อไปได้สักที เราจะต้องเปลี่ยนวิธีคิดใหม่หมดทีเดียว (น. ๗๘) แต่อีวาน อิลลิช ได้ชี้ให้เห็นถึงความเป็นไปไม่ได้ของการศึกษาภายใต้ระบบสังคมเงินทุนปัจจุบัน เพราะเขาได้ให้บรรดาธิบายว่า ภายใต้สังคมเงินทุน การให้การศึกษาที่มีฐานะเป็นเพียงสินค้าอย่างหนึ่งตามสภาพการผลิตทุกอย่างของสังคม และคงไม่มีสินค้าชนิดใดที่จะสามารถยกระดับ

๒๒๘

วิญญาณของมนุษย์ได้ตามที่โอบเสไตต้องการ เพราะผู้ที่เป็นครูซึ่งจะต้องทำหน้าที่เป็นแบบพิมพ์นั้น ก็จะทำหน้าที่อย่างมากที่สุดเป็นเพียงผู้เร่ขายค่านิยมของสังคม เขาอาจจะโฆษณาสรรพคุณของสินค้าโดยที่เขาไม่เคยใช้เลยก็ได้ บางทีโรงเรียนอาจจะสอนเรื่องความซื่อตรงใน ขณะที่นอกโรงเรียนมีแต่การคดโกง และบทเรียนที่อยู่นอกโรงเรียนนี้แหละเป็นบทเรียนที่จริงจังกว่่า เข้มข้นกว่า และที่สำคัญคือใช้ประโยชน์ได้มากกว่า

โรงเรียนแบบใหม่ต้องสร้างคนรุ่นใหม่ให้ไปเปลี่ยนแปลงและสร้างสังคมใหม่ ในทางตรงกันข้ามกับที่โรงเรียนแบบเก่าก็จะสร้างคนรุ่นที่เหมือนกับรุ่นก่อน ๆ เพื่อไปดำรงรักษาสภาพอันน่าเฟะของสังคมเก่าเอาไว้ การเรียนแต่ภูมิศาสตร์ของประเทศอินเดีย โดยไม่เข้าใจความยากจนของชาวอินเดียจะไม่มี ความหมายแต่อย่างใด ครูคนหนึ่ง ในอังกฤษสอนให้เด็กออกค่าขนมเพื่อส่งไปช่วยชาวอินเดียที่ยากจน แนนอนหลายคนอาจจะบอกว่า สตางค์เพียงแค่นั้นจะช่วยใครได้ และการให้ก็ไม่ใช้รูปแบบการช่วยเหลือที่ถูกต้อง แต่นั่นไม่สำคัญหรอก เพราะวิธีการเช่นนั้นเป็นเพียงมรรคที่ จะสร้างจิตสำนึกในการช่วยเหลือคนอื่น รู้จักผูกพันตนเองเข้ากับคนอื่นในสังคมอย่างสร้างสรรค์ถึงงาม แทนที่เด็ก ๆ จะเกลียดชาวอินเดีย

จนเข้ากระดูกดำเพราะทำข้อสอบเรื่องประเทศอินเดียไม่ได้ หรือบางคนอาจจะลืมไปเลยว่า เคยมีชื่อประเทศนี้อยู่ในโลก

เมื่อพิจารณาในเชิงความเสมอภาคทางการศึกษาแล้ว นอกจากการศึกษาจะไม่มี ความเท่าเทียมแก่ชนทุกชั้นแล้ว ก็ยังขาดความเท่าเทียมแก่คนทุกวัยอีกด้วย ในขณะที่เด็ก ๆ ได้เรียนมาก แต่เมื่ออย่างเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ก็จะได้เรียนอะไรเลย ตลอดจนหนังสือเล่มนี้มีหลายส่วน หลายตอนที่พยายามจะพูดถึงการศึกษาแบบไม่ เป็นทางการ เช่น ทางด้านการสื่อสารมวลชน เพื่อตอบคำถามว่า มิใช่มีแต่โรงเรียนเท่านั้น ที่จะผูกขาดให้การศึกษาประชาชน แต่ทั่วทั้งสังคมควรจะทำหน้าที่เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ เพื่อให้การศึกษาโดยทั่วไป ในลักษณะนี้ สังคมไทยทำหน้าที่เป็นครูให้กับเยาวชนของเราเหมือนกัน แต่เป็นครูชนิดที่ควรจะถูกแต่เยี่ยงเท่านั้น แต่หาควรเอาอย่างไม่ว่าจะเป็นนักการเมืองที่มีจิตใจประชาธิปไตยลึกซึ้งแค่ไหนก็ตามแต่สามารถที่จะพูดออกมาได้ว่า "รับสมัครเลือกตั้งให้โง่" (ซึ่งสะท้อนทัศนะของนักแก๊งกำไรจากการเมืองมากกว่าจิตใจที่กล้าต่อสู้ กล้าแพ้กั๊วชนะ) หรือสถาบันสงฆ์ที่เสื่อมโทรมจนขนาดมีข่าวดาว โฉบบหน้าหนังสือพิมพ์ หรือแม้แต่ผู้ใหญ่ที่มีข่าวคอร์รัปชันกันอยู่ทุกวัน

ในภาคที่สองนั้น เป็นการนำเอาการศึกษาในประเทศต่าง ๆ มาเปรียบเทียบให้เห็นทั้งความเหมือนและความแตกต่างกัน อันได้แก่ประเทศด้อยพัฒนา จีน โซเวียต ออฟริกา แทนซาเนีย เอเชียใต้ หรือแม้แต่อินเดียจนแคงทั้งหมดนี้ จะทำให้เราสามารถเข้าใจถึงความพยายามที่จะเคลื่อนไหวไปตามแนวคิดใหม่ ๆ กิ่งที่ได้แสดงไว้ในภาคแรก เช่น ความพยายามของจีนที่จะทำลายกำแพงกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชนให้หมดสิ้น การเน้นลักษณะประชาชาติ และการสอนให้ประชาชนจีนรู้จักพึ่งตนเองเป็นหลัก ในหน้า ๑๗๘ เราจะได้พบความเด็ดเดี่ยวของคนจีนที่แม้จะด้อยทางด้านวัตถุ เช่น เหล็กกล้า แต่ก็ขยันขันแข็งที่จะไม่รับความช่วยเหลือ เหล็กกล้าจำนวนนับพันล้านจากอเมริกา ด้วยเหตุผลที่ว่า ถึงจะได้เหล็กกล้ามาสักพันล้าน แต่ก็คงต้องสูญเสียจิตใจกล้าหาญของคนจีนไปจำนวนประมาณค่ามิได้ อ่านแล้วคิดถึงข่าวผู้นำของไทยเดินทางบินไปโน่นมานี้เพื่อขอกู้เงินใครต่อใครอย่างสะทอนใจ

หากเรายังสงสัยว่า ในเมื่อคานธีเองก็ยังกล่าวว่า “การจัดระบบการศึกษาเพื่อผลิตเสมียนและข้าราชการ ในขณะที่ประชากรอินเดีย ๘๐% ใช้ชีวิตอยู่ในหมู่บ้านนั้นเป็นเรื่องที่เหลวไหล” แล้ว เหตุใดประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลายจึงไม่อาจแปรเปลี่ยนความคิดใหม่ ๆ ทาง

การศึกษาให้มาเป็นสิ่งที่จับต้องได้ ท่านก็จะพบคำตอบในหน้า ๑๓๒ ของหนังสือเล่มนี้ที่กล่าวว่า “แต่เกือบจะทุกหนแห่งในเอเชียสำหรับความคิดใหม่ ๆ และการนำไปปฏิบัติ มักจะถูกขัดขวางโดยการแบ่งชั้นทางสังคม” และในหน้า ๑๘๕ “การผูกขาดทางการศึกษาซึ่งเป็นสิ่งคู่กัน กับการผูกขาดที่ดินเป็นพื้นฐานที่มาของความไม่เสมอภาค” หวังว่าหนังสือเล่มนี้คงพอจะให้การศึกษาแก่ท่าน ได้บ้างว่าอะไรเป็นต้นตอที่แท้จริงของปัญหาทั้งหลายของบ้านเรา

ตัวอย่างงานศึกษาจากแทนซาเนียดูเป็นรูปธรรมดีมาก และช่วยให้ผู้อ่านได้เห็นถึงแต่การชักชวนให้ชาวบ้านเห็นความสำคัญของการศึกษาว่า จะสามารถนำมาปรับใช้ชีวิตเพื่อให้มีชีวิตที่ดีกว่าได้อย่างไร ซึ่งแทนซาเนียสามารถทำได้เป็นรูปธรรมได้ดีกว่าการออกพระราชบัญญัติของเราอยู่มาก และชวนให้คิดต่อไปว่าการจะชักชวนให้ชาวบ้านมองเห็นความสำคัญของการเรียนหนังสือและเห็นต่อเนื่องไปไม่ขาดสาย ตัวการศึกษานั้นเองต้องมีเนื้อหาที่มีความหมายต่อชีวิตที่แท้จริงของชาวบ้าน ไม่ว่าจะเป็นเพื่อการเกษตร การสาธารณสุข และด้านจิตใจ ถนนทุกสายของการศึกษาจะต้องมุ่งไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนเท่านั้น ถนนสายนั้นจึงจะคงทนอยู่ได้อย่างถาวร

๒๓๐

และท้ายที่สุดที่เราจะเก็บรวบรวมเรียนมาจากต่างประเทศได้ก็คือตัวอย่างการศึกษาจากอินเดียในแง่ตนเอง แนวคิดหลักที่บทความเรื่อง "วิทยาลัยของอินเดียในแง่" พยายามนำเสนอต่อผู้อ่านก็คือ การศึกษาของสังคมใดก็ควรรับใช้สังคมนั้น แต่หากการศึกษานั้นเป็นสินค้าเข้าที่สั่งมาจากต่างประเทศ การศึกษานั้นก็คงไม่พ้นที่จะรับใช้ต่างประเทศเช่นกัน ฉะนั้นบรรดานักวิชาการทั้งหลายจะต้องมีจิตสำนึกพอที่เลือกเอาสิ่งที่ดีที่สุดมานำเสนอต่อสังคมของตน

ถึงแม้ว่า โดยส่วนมากแล้ว ข้อเสนอแนะและทางออกของบทความจำนวนมากยังเป็นเพียงการเสนอข้อแก้ไขภายในระบบเสียเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งไม่แน่ว่าจะสามารถแก้ไขได้ทะลุปรุโปร่งหรือไม่ เพราะในตอนวิเคราะห์นั้นได้แสดงให้เห็นว่าปัญหาการศึกษาเกี่ยวพันกับปัญหาอื่นจนเป็นตาข่าย เมื่อถึงคราวจะแก้ไขก็ต้องแก้ส่วนที่สัมพันธ์เชื่อมโยงกันด้วยเช่นกัน แต่ถึงอย่างไรก็ดี ทางออกสามทางก็ไม่ควรถูกมองข้ามผ่านเลยไป เช่น การเสนอว่าให้มีการเรียนวิชาพัฒนาประเทศเป็นวิชาบังคับ และ

จะต้องให้ออกฝึกภาคสนาม เพราะทุกวันนี้ทางบ้านผู้เรียนได้กระตือรือร้นที่จะทำกันอยู่แล้ว คงเราจะเห็นได้ว่านักศึกษาและนักเรียนจำนวนมาก พยายามทำค่ายอาสาสมัครค่ายสัมพันธ์ชนบท และอื่นๆ อยู่เสมอ แต่ในทางตรงกันข้ามดูเหมือนว่า ทางมหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาทั้งหลายยังคงนิ่งนอนใจทำเหมือนทองไม่รู้ร้อน จนหน้าที่จะขายหน้าเด็ก ๆ กันนัก

กล่าวโดยสรุปถึงหนังสือตลอดทั้งเล่มแล้ว เนื่องจากหนังสือเล่มนี้ แต่ก่อนเคยเป็นบทความสั้น ๆ ที่มีเป้าหมายในตนเอง เมื่อเอมารวมเล่มกันทำให้กละเกล้ากันไป อาจจะอ่านยากไปบ้าง เพราะในแต่ละบทความจะหนักแน่นและเสนอทางออกคนละอย่าง อย่างไรก็ตามหนทางหนึ่งในการแก้ไขระบบการศึกษาในภาวะวิกฤติเช่นสังคมไทยปัจจุบัน ก็ต้องเริ่มต้นด้วยการวิพากษ์วิจารณ์สิ่งที่กำลังเป็นอยู่เพื่อจะก้าวต่อไปถึงขั้นหาหนทางมาแก้ไขที่มีประสิทธิภาพสักหนทางหนึ่ง และรับว่าหนังสือเล่มนี้ทำหน้าที่วิพากษ์วิจารณ์ได้อย่างดีทีเดียว

กาญจนา คำสุวรรณ

๒๓๐

และท้ายที่สุดที่เราจะเก็บรับบทเรียนมาจากต่างประเทศได้ก็คือตัวอย่างการศึกษาจากอินเดียแดงนั่นเอง แนวคิดหลักที่บทความเรื่อง "วิทยาลัยของอินเดียแดง" พยายามนำเสนอต่อผู้อ่านก็คือ การศึกษาของสังคมใดก็ควรรับใช้สังคมนั้น แต่หากการศึกษานั้นเป็นสินค้าเข้าที่ส่งมาจากต่างประเทศ การศึกษานั้นก็คงไม่พ้นที่จะรับใช้ต่างประเทศเช่นกัน ฉะนั้นบรรดาภาควิชาการทั้งหลายจะต้องมีจิตสำนึกพอที่เลือกเอาสิ่งที่ดีที่สุดมานำเสนอต่อสังคมของตน

ถึงแม้ว่า โดยส่วนมากแล้ว ข้อเสนอแนะและทางออกของบทความจำนวนมากยังเป็นเพียงการเสนอข้อแก้ไขภายในระบบเสียเป็นส่วนมาก ซึ่งไม่แน่ว่าจะสามารถแก้ไขได้ทะลุปรุโปร่งหรือไม่ เพราะในต่อนวิเคราะห์นั้นได้แสดงให้เห็นว่าปัญหาการศึกษาเกี่ยวพันกับปัญหาอื่นจนเป็นตาข่าย เมื่อถึงคราวจะแก้ไขก็ต้องแก้ส่วนที่สัมพันธ์เชื่อมโยงกันด้วยเช่นกัน แต่ถึงอย่างไรก็ดี ทางออกสามทางก็ไม่ควรถูกมองข้ามผ่านเลยไป เช่น การเสนอว่าให้มีการเรียนวิชาพัฒนาประเทศเป็นวิชาบังคับ และ

จะต้องให้ออกฝึกภาคสนาม เพราะทุกวันนี้ทางบ้านผู้เรียนได้กระตือรือร้นที่จะทำกันอยู่แล้ว คงเราจะเห็นได้ว่านักศึกษาและนักเรียนจำนวนมาก พยายามทำค่ายอาสาสมัครค่ายสัมพันธ์ชนบท และอื่นๆ อยู่เสมอ แต่ในทางตรงกันข้ามดูเหมือนว่า ทางมหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาทั้งหลายยังคงนิ่งนอนใจทำเหมือนทองไม่รู้ร้อน จนหน้าที่จะขายหน้าเด็ก ๆ กันนัก

กล่าวโดยสรุปถึงหนังสือตลอดทั้งเล่มแล้ว เนื่องจากหนังสือเล่มนี้ แต่ก่อนเคยเป็นบทความสั้น ๆ ที่มีเป้าหมายในตนเอง เมื่อเอมารวมเล่มกันทำให้เคละเคล้ากันไป อาจจะไม่อ่านยากไปบ้าง เพราะในแต่ละบทความจะหนักแน่นและเสนอทางออกคนละอย่าง อย่างไรก็ตามหนทางหนึ่งในการแก้ไขระบบการศึกษาในภาวะวิกฤติเช่นสังคมไทยปัจจุบัน ก็ต้องเริ่มต้นด้วยการวิพากษ์วิจารณ์สิ่งที่กำลังเป็นอยู่เพื่อจะก้าวต่อไปถึงขั้นหาหนทางมาแก้ไขที่มีประสิทธิภาพสักหนทางหนึ่ง และรับว่าหนังสือเล่มนี้ทำหน้าที่วิพากษ์วิจารณ์ได้อย่างดีทีเดียว

กาญจนา คำสุวรรณ